

Suopungin heitosta kysyttiin oppia paikalliselta poromieheltä. Yksi kylän vanhimmista asukkaista on luvannut

Vuoden koulu

TIINA TIKKANEN
ARTO LIITI, KUVAT

Orajärven koulun rauha ja lämpö syntyy välittämisestä ja huolellisesta suunnittelusta. Selkeät tavoitteet ja väljät sisällöt karkottavat kiireen. Eipä täällä Sodankylän selkosilla muutenkaan turhia hötkyillä.

opettaa koululaisille, miten poronsarvista keitetään liimaa.

opettaa työhön

Kun hörppää herkullista puolukkamehua Orajärven koulun ruokalassa, kannattaa asettua istumaan niin, että näkee ikkunasta siintävän tunturin. Mehun on valmistanut keittäjä **Tuula Pulju**, joka on ruokkinut Orajärven lapsia 34 vuotta.

Puolukat ovat koululaiset noukkineet syysretkellä.

– Koulun tehtävänä on opettaa lapset tekemään työtä, sanoo **Kaisu Salmi**, Orajärven koulun johtaja ja sielu.

Kyläkoulukahvilassa oppilaat pää-

sevät leipureiksi, tarjoilijoiksi ja kassööreiksi. Vanhemmille on tarjolla myös lausuntaa, laulua ja sketsejä so-puhintaan. Suositussa hieronnassa vanhemmat saavat hartiansa vetreiksi viidelläkymmenellä sentillä. Kahvilan tuotolla tehdään retkiä. Viimeksi

"Kyläkoulussa on mukavaa, siellä ilolla

käytiin Kiirunassa, ja kaivosmu-
seossa vanhan kaivinkoneen
kauhaan mahtuivat kuvattaviksi
kaikki koulun 36 oppilasta.

Omat ideat arvokkaita

Opettaja-lehden ja OAJ:n järjes-
tämään Vuoden koulu -kilpai-
luun tuli tänä vuonna 22 ehdo-
tusta. Tittelin voitti Orajärven
kyläkoulu, joka löytyy, kun ajaa
kapenevaa kylätietä parikym-
mentä kilometriä Sodankylästä
Kemijärven suuntaan.

Mikä on menestyksenne sa-
laisuus?

– Aktiiviset vanhemmat ja
hyvä johtaja, vastaa 0–2 luok-
kien opettaja **Anne Siirtola**.
Hän aloitti ekaluokkalaisena
Orajärven koulussa vuonna
1977, haki Oulusta luokanopet-
tajan paperit ja tuli kotikylään
takaisin.

Koulunjohtaja Kaisu Salmi
on viihtynyt Orajärven koulussa
22 vuotta ja ehti opettaa Annel-
le mm. käsitöitä. Myös 3–4 luok-
kan opettaja **Päivi Ahava** on
käynyt Orajärven koulun.

– Mihinkä sitä ihminen ko-
tuaan lähtisi! Päivi heläyttää.

Mikään hyvä ei synny het-
kessä.

– Meillä kesti lähes 20 vuot-
ta löytää nykyinen toimintamal-
li. Kehittäminen ei ole tapahtu-
nut kenenkään käskystä vaan
omasta tarpeesta, tuumii Kaisu,
jonka kontolla ovat 5- ja 6-luok-
kalaiset. Parhaat ideat eivät löy-
dy kirjoista ja kansista; ne keksi-
tään itse.

– Ajattelen usein, että oppi-
kirjat ja opettajan oppaat ovat
nekin jonkun opettajan teke-
miä. Omat ideani voivat olla yh-
tä arvokkaita.

Jokainen opettaja opettaa
jokaista lasta jossakin oppiai-
neessa. Kaisulle lankeavat esi-
merkiksi englannin, Päiville käsi-
työn ja Annelle musiikin tunnit.

Yhteisöllisyyttä harjoitellaan

Välitunnilla keinutaan vimma-
tusti ja kinastellaan keinoista
juuri niin kiihkeästi kuin ikään
kuuluu. Pesäpalloa lyödään jää-
kiekkokaukalossa ja intetään,
oliko se palo vai eikö se ollut.
Mutta ketään ei kiusata. Myös
yläasteelta on kantautunut po-
siitivista viestiä: jos joku seisoo
yksin välitunnilla, Orajärven op-
pilaat menevät häntä jututta-
maan.

Vanhempien asettamissa
kasvatustavoitteissa numero yk-
si ovat hyvät perustiedot ja -tai-
dot ja hyvänä kakkosena tulevat

sosiaalisuus ja toisen huomi-
oonottaminen. Pienemmistä
opitaan pitämään huolta kum-
miryhmissä, joissa on pari oppi-
lasta jokaisesta yhdysluokasta.
Kummiryhmissä toimitaan eri-
tyisesti matkoilla, teemapäivinä
ja välitunneilla.

Oppilaat kirjoittavat joka
päivä päiväkirjaa. Riveiltä ja ri-
vien välistä kantautuvat opetta-
jan tietoon sellaiset ilot ja huo-
let, joista päivän aikana ei ehdi-
tä puhua.

Vastuuta voi kantaa myös
toisten oppimisesta.

– Kun oppilas tekee seinä-
taulun esimerkiksi maantietees-
tä, ei riitä, että hän itse osaa
asian. Hänen pitää opettaa se
myös muille. Lapset ovat hyviä
kontrolloimaan toisiltaan, onko
oppi mennyt perille, Kaisu sa-
noo.

2

3

4

5

1. – Kun puhuu poikien virkkaamisesta, moni opettaja heittää hanskat tiskiin välittömästi: ei ne halua eikä osaa. Virkkaaminen kehittää kuitenkin hyvin näppäryyttä ja käden koordinaatiota, sanoo opettaja Päivi Ahava neuvooessaan kuudesluokkalaista Heinoa.

2. Kun neljä eskaria ja kolme kakkosluokkalaista tekevät tehtäviään, Anne Siirtolalla on aikaa istahtaa sohvalla ekaluokkalaisten Jannen kanssa harjoittelemaan lukemista.

3. Orajärven koulun koulunjohtaja Kaisu Salmi on ajanut kyläkoulujen asiaa jo parikymmentä vuotta ja tehnyt kyläkouluista myös kasvatustieteen lopputyön.

4. Orajärven kylällä on jäljellä koulu ja taksi. Muut palvelut on viety. Orajärven koulun 36 oppilaasta kuljetuksessa on 32.

5. – Oppilaat viihtyvät, koska tässä koulussa vallitsee rauhallinen elämäntapa ja asiat suunnitellaan huolellisesti, sanovat Vuoden koulu -hakemuksen puuhamiehet Esa Turunen ja Jyrki Manninen.

oppia saa.”

Valinta 14. kerran

Opettaja-lehti on etsinyt ja palkinnut vuoden koulun tai oppilaitoksen kevästä 1991 lähtien. Vuonna 2002 kilpailu laajeni koskemaan myös päiväkotia.

Tunnustuksen saa valitaan lehdelle määräaikaan mennessä toimitettujen ehdotusten joukosta. Kilpailuraadin OAJ:n hallitus asettaa joka vuosi erikseen, mutta jäsenten joukossa ovat aina olleet Opettajan päätoimittaja ja toimituspäällikkö. Ehdokaskoulujen ja päiväkotien määrä on vaihdellut vuosittain. Tänä keväänä ehdokkaita kertyi 22.

Palkintoesineenä kiertää professori Oiva Toikan suunnittelema lasiveistos Kaiku. Voittaja saa kukon vuoden ajaksi omaanseen. Kukon kaulassa on hopeinen laatta, johon kaiverretaan voittajakoulun nimi.

Vuoden koulu -palkinnon ovat saaneet Meri-Porin lukio 91, Kokkolan ammattiop-

pilaitos 92, Turun normaalikoulu 93, Ylikyllän ala-aste Kempeleessä 94, Eskolanmäen yläaste Kouvolassa 95, Karviaistien koulu Helsingissä 96, Sibelius-Akatemia 97, Ikäalisten käsi- ja taideteollisuusoppilaitos 98, Savonlinnan hotelli- ja ravintola-alan oppilaitos Paviljonki 99, Kajaanin opettajakou-

lutuslaitos 2000, Auroran sairaalakoulu Helsingissä 2001, Aurinkorannikon suomalaiskoulu Espanjassa 2002 ja Jokiniemen päiväkoti Vantaalla 2003.

Vuoden koulu -kilpailussa kunniamaininnan sai Juankosken lukio. Sen uusi Ruukinkoulu on avara ja valoisa rakennus, jonka kaikissa suunnitteluvaiheissa kuultiin käyttäjiä. Lukiossa painotetaan viestinnän opetusta. Aktiivinen lukioitoimitus tekee paikallislehteen Pointti-sivut ja viikoittain uutiset koulun sisäiseen info-tv:hen.

"Kyläkoulukahvila on semmoinen, että siellä saa pullaa ja mehua tai kahvia ja pullaa ja muista: kaikki maksaa vain 50 senttiä. Sitten sieltä lähdetään hyvillä mielin ja maha täynnä pullaa ja mehua."

Ville Hermann Mikkola

Ote verkkolehdestä, www.lapinkansa.fi/orajarvi

Jyrki Mannisen tyttäret siirtyivät Orajarven kyläkouluun isommasta koulusta, jossa tytöt olivat tyttöjen ja pojat poikien porukoissa eikä yhdessä osattu tehdä juuri mitään.

– Jo kolmanteen luokkaan mennessä kävi niin, että näytelmiin osallistui vain tyttöjä. Täällä tyttöjen ja poikien on pakko pelata yhteen, että saataisiin joukkue aikaiseksi, Jyrki sanoo.

Juhliin koko kylä

Kahvikupin ääressä istuu kaksi herraa, jotka voisivat luennoida revontulista pitkään. **Esa Turunen** ja **Jyrki Manninen** ovat työssä Tähtelän geofysiikan tutkimuskeskuksessa.

– Meillä on vain kolme lasta, koska aloitimme lapsenteon sen verran iäkkäinä, Esa aloittaa. Lapsentekoa tuetaan koulun puolelta ottamalla lapset yökouluun silloin tällöin. Mikä on jälkikasvun vaikkapa tuulastellessa ja loimulohta paistellessa sinä aikana, kun vanhemmat pitävät toisiaan hyvänä?

Koulun vanhempainiltoihin osallistuvat lähes kaikki vanhemmat eivätkä ne ole pelkkiä tiedotustilaisuuksia.

– Kodin ja koulun yhteistyö ei hoidu puhumattomissa vanhempainilloissa, vaan tekemällä yhdessä asioita niin, että lapsetkin saavat olla mukana, isät tietävät. Vanhemmat ovat pitäneet teemapäivinä oppitunteja esimerkiksi metsästyseuratominnasta ja talvikalastuksesta.

– Orajarven koululla on huikean hieno vuorovaikutus paitsi kodin myös kylän kanssa, Esa ja Jyrki ylistävät. Yhdessä on mm. pilkitty, juhliettu kylähistorian julkaisemista ja laulettu joululauluja. Koulu järjestää ohjelmaa

kylän yhteisiin juhliin kuten hirtvipeijaisiin. Kevät- ja joulujuhlaan kutsutaan koko kylän väki.

Luonnollisesti nykyajassa

Kun Kaisu Salmi ajoi aamulla töihin, hän näki metson soitimella. Seiniä koristavien muistorikkaiden kuvien joukosta löytyy otos karhun jäljistä, ja marjaan mennessä Kaisu ottaakin mukaan kilistimiä ja kalistimia.

Kouluvuoteen kuuluvat retket Orajarven omaan luontoon ja kauemmaksi: Pohjois-Norjaan, Inarin Siidaan. Retkillä on tullut tutuksi myös Rovaniemen Arktikum ja Oulun Tietomaa.

Luonnon rauhan lisäksi Orajarvellä ollaan tiukasti nykyajassa kiinni. Verkkoo-oppimista harjoitetaan Celebrate-projektissa, NetLibris innostaa lukemaan ja Verkkolehti kirjoittamaan. Koulun tyttöjen perustama yritys voitti Yrittäjyys Lappi 2000 -kilpailun ja vei tytöt palkintomatkalle Ranskan LeMainsiin.

Pohjan perukoille löytävät myös kansainväliset vieraat: autenttisia kielikylypyjä tarjoavat muun muassa rotarien vaihtopopilaat ja Tähtelän tutkimuskeskuksen ulkomaiset vieraat.

Yhdysluokan hyödyt

Koulunjohtaja ylistää paljon parjattua yhdysluokkaopetusta.

– Opettajalta yhdysluokka vaatii paljon, mutta oppilaille se merkitsee yksilöllisiä etenemismahdollisuuksia. Nopeat oppijat heristävät korviaan seuraavan vuoden asioille, ja hitaammat saavat kertausta edellisen vuoden jutuista, Kaisu perustelee.

Laajat kaaret piirretään vuosisuunnitelmassa. Elokuaisessa

suunnitteluvanhempainillassa tarkistetaan tavoitteita ja opettajien tehtävänä on huolehtia, että vuoden mittaan tavoitteista tulee totta.

Perinteisestä lukujärjestyksestä on siirrytty viikkosuunnitelmaan, jonka vanhemmat saavat edellisen viikon perjantaina kuitattavakseen. Viikkosuunnitelmaan sujahtavat sujuvasti ajankohtaiset teemat ja muut tapahtumat lyhyelläkin varoitusajalla.

– Vierailut eivät kaadu päivittelyyn siitä, että taas menee se ja se tunti, Kaisu sanoo.

Orajarvellä uudet opetus-suunnitelman perusteet otettiin käyttöön lukuvuonna 2003–04.

– Kun neuvottelimme opetyön korvauksista, oli hyvä, että oli ammattijärjestö takana, Kaisu sanoo.

Syksyllä enää kaksi opettajaa

– Kyläkoulun yllä leijuu aina uhka lopettamisesta, ja ehkä se painee yrittämään, perustelemaan ja kehittämään omaa toimintaa, Kaisu sanoo. Kun oppilaita oli 1970- ja 1980-lukujen vaihteissa 14, Orajarven koulu uhattiin lopettaa. Parhaimmillaan oppilaita oli 1990-luvulla 51.

Ensi syksynä oppilasmäärä notkahtaa alle 35:n, ja yksi opettaja saa lähteä. Onneksi Anneli järjestyi uusi työpaikka Vaalajärveltä.

– Meille sanottiin, että kun kolmeen opettajaan oikeuttava oppilasmäärä alitetaan, ahkera kehitystyömme tullaan ottamaan huomioon. Nyt kun olemme tässä tilanteessa, kunta ei kuitenkaan josta yhtään, Kaisu suree. Silti hän ja Päivi ovat päättäneet selvitä.

– Ei meitä kauhistuta. Työtä se vaatii ja järjestelyjä, mutta me luotamme toisiimme ja löydämme ratkaisun. Meille on ehdotettu, että 5–6-luokkalaiset siirtyisivät yhdeksi päiväksi viikossa suurempaan kouluun. Opettajat ja vanhemmat eivät kuitenkaan halua, että oppilaamme repäistään väliillä pois yhteisöstä ja toivon mukaan saammekin koululle tuntiopettajan.

Tulevana syksynä Sodankylän 11 kyläkoulusta lopettaa yk-

si. OAJ:n paikallisyhdistyksen puheenjohtaja **Juha Lehtinen** toivoo, että upea tunnustus Orajarven koululle panisi kunnan päättäjät miettimään oppilasrajoja uudelleen.

– Tällä hetkellä oppilasmäärät hieman laskevat, mutta joidenkin vuosien päästä ne ovat jälleen nousussa. Jos rajoja laskeutaisiin muutamalla oppilaalla, koulut jäisivät henkiin ja saisivat riittävän määrän opettajia. Viime vuonna muuten sivistyspuoli oli Sodankylässä ainoa virasto, jolta jäi budjettirahoja säästöön! Juha muistuttaa.

Lapissa parasta kaikki

Koulun tiloista huolehtii osa-aikainen talonmies **Juhani Pulju** ja muutaman erityisoppilaan opintietä turvaa koulunkäyntiavustaja **Satu Paavola**. Satu pelaa eskareiden kanssa Euro-peliä kyytiä odotellessa: kohta pihaan kaartaa koulutaksillaan Sadun mies **Arto Pulju**.

Vaikka pelissä voitettut eurot olisivat oikeita, karkkia niillä ei pääsisi heti ostamaan.

– Kauphan on täältä pitkä matka, Satu sanoo. Lappilainen hoo oli helppo oppia ehkä siksi, että kotona Kaustiseläkin hoo pugahti sanojen sekaan, tosin eri kohtaan kuin Lapissa.

Työn oppi kantaa kotiin saakka. Kesällä viides- ja kuudesluokkalaiset aikovat nukkua, uida, pyöräillä, käydä mummolassa – ja tehdä kesätöitä. Istutetaan puita, kasataan klapeja, tehdään heinää, kitketään rikkaruohoja. **Arttu-Akseli** tekee avaimia isän lukkofirmassa ja **Antti** pääsee Rabattiin järjestelmään hyllyjä.

Levon ja työn lisäksi jää aikaa kaivata kouluun takaisin.

– Kun kesälomasta on mennyt viikko, lapset alkavat kysellä, että milloinka se koulu alkaa, veistelee Jyrki Manninen, yksi aktiivisista vanhemmista.

Lapset kajauttavat vieraille laulun Lapinlasten laulukirjasta ja vastaavat sitten kuorossa kysymykseen, mikä Lapissa on parasta.

– Rauha! Maisemat. Pikku kylät. Poronkäristys. Kuivaliha.... Kaikki!